ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (τμήμα μείζονος συνθέσεως)
της 11ης Σεπτεμβρίου 2007 *

Στην υπόθεση C-287/05,

με αντικείμενο αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως βάσει του άρθρου 234 ΕΚ, που υπέβαλε το Centrale Raad van Beroep (Κάτω Χώρες) με απόφαση της 15ης Ιουλίου 2005, η οποία περιήλθε στο Δικαστήριο στις 18 Ιουλίου 2005, στο πλαίσιο της δίκης

D. P. W. Hendrix

κατά

Raad van Bestuur van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (τμήμα μείζονος συνθέσεως),

συγκείμενο από τους B. Σκουρή, Πρόεδρο, P. Jann, C. W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts, P. Kūris και E. Juhász, προέδρους τμήματος, Γ. Αρέστη, A. Borg Barthet, M. Ilešič, J. Malenovský, U. Lõhmus και J.-C. Bonichot (εισηγητή), δικαστές,

* Γλώσσα διαδικασίας: η ολλανδική.

γενική εισαγγελέας: J. Kokott
γραμματέας: M. Ferreira, κύρια υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της επ' ακροατηρίου συζητήσεως της 14ης Νοεμβρίου 2006,

λαμβάνοντας υπόψη τις παρατηρήσεις που υπέβαλαν:

— ο D. P. W. Hendrix, εκπροσωπούμενος από τον M. J. Klinkert, advocaat,

— το Raad van Bestuur van het Uitvoeringsinstituut Werknemersverzekeringen, εκπροσωπούμενο από τον F. W. M. Keunen, Senior jurist,

— η Κυβέρνηση των Κάτω Χωρών, εκπροσωπούμενη από την H. G. Sevenster και τον M. de Grave,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τη C. White και τον Z. Bryanston-Cross, επικουρούμενους από τον D. Anderson, QC,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τους D. Martin και P. van Nuffel,

αφού άκουσε τη γενική εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις της κατά τη συνεδρίαση της 29ης Μαρτίου 2007,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Η υπό κρίση αίτηση εκδόσεως προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996 (ΕΕ 1997, L 28, σ. 1), όπως έχει τροποποιηθεί με τον κανονισμό (ΕΚ) 1223/98 του Συμβουλίου, της 4ης Ιουνίου 1998 (ΕΕ L 168, σ. 1, στο εξής: κανονισμός 1408/71), καθώς και το περιεχόμενο των άρθρων 12 ΕΚ, 18 ΕΚ, 39 ΕΚ και 7, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 05/001, σ. 33).

2 Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο εκδικάσεως διαφοράς μεταξύ του D. P. W. Hendrix και του Raad van bestuur van het Uitvoeringsinstituut werknemersverzekeringen (διοικητικού συμβουλίου του Ιδρύματος για τη διαχείριση των ασφαλίσεων των μισθωτών, στο εξής: UWV). Ο εφεσείων της κύριας δίκης βάλλει κατά της αποφάσεως με την οποία το UWV απέρριψε την αίτησή του για χορήγηση της παροχής που προβλέπει ο νόμος περί της ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία νεαρών ατόμων με ειδικές ανάγκες (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten), της 24ης Απριλίου 1997 (*Stb.* 1997, αριθ. 177, στο εξής: Wajong) με το αιτιολογικό ότι αυτός δεν κατοικούσε στις Κάτω Χώρες.

Το νομικό πλαίσιο

Η κοινοτική νομοθεσία

3 Το άρθρο 2 του κανονισμού 1408/71 ορίζει τα πρόσωπα που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του και προβλέπει στην παράγραφό του 1 ότι:

«Ο παρών κανονισμός ισχύει για μισθωτούς ή μη μισθωτούς και για σπουδαστές, που υπάγονται ή υπήχθησαν στη νομοθεσία ενός ή περισσότερων από τα κράτη μέλη και είναι υπήκοοι ενός από τα κράτη μέλη [...], καθώς και για τα μέλη της οικογένειάς τους και για τους επιζώντες τους.»

4 Κατά το άρθρο 4 του κανονισμού 1408/71, το οποίο φέρει τον τίτλο «Πεδίο εφαρμογής καθ' ύλη»:

«1. Ο παρών κανονισμός ισχύει για όλες τις νομοθεσίες που αφορούν τους ακόλουθους κλάδους κοινωνικής ασφαλίσεως:

α) παροχές ασθενείας και μητρότητας·

β) παροχές αναπηρίας, περιλαμβανομένων εκείνων που προορίζονται για τη διατήρηση ή βελτίωση της ικανότητας βιοπορισμού.

[...]

2 α. Ο παρών κανονισμός εφαρμόζεται στις ειδικές παροχές χωρίς συνεισφορά οι οποίες εμπίπτουν σε νομοθεσία ή καθεστώς εκτός αυτών που αναφέρονται στην παράγραφο 1 ή που εξαιρούνται δυνάμει της παραγράφου 4, όταν οι παροχές αυτές προορίζονται:

α) είτε για να καλύψουν συμπληρωματικά, εναλλακτικά ή επικουρικά την επέλευση οιουδήποτε κινδύνου που εμπίπτει στους κλάδους κοινωνικής ασφάλισης που αναφέρονται στα στοιχεία α) έως η) της παραγράφου 1·

β) είτε μόνον για να εξασφαλίσουν την ειδική προστασία των μειονεκτούντων ατόμων.

[...]

4. Ο παρών κανονισμός δεν ισχύει για την κοινωνική πρόνοια [...]»

5 Όσον αφορά τις ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού 1408/71, το άρθρο 10α, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού ορίζει ότι:

«Παρά τις διατάξεις του άρθρου 10 και του τίτλου ΙΙΙ, τα άτομα στα οποία εφαρμόζεται ο παρών κανονισμός λαμβάνουν τις ειδικές εις χρήμα παροχές χωρίς συνεισφορά της παραγράφου 2α του άρθρου 4 αποκλειστικά στο έδαφος και σύμφωνα με τη νομοθεσία του κράτους μέλους, όπου κατοικούν, εφόσον αυτές περιλαμβάνονται στο παράρτημα ΙΙα. Οι παροχές αυτές βαρύνουν τον φορέα του τόπου κατοικίας από τον οποίο και καταβάλλονται.»

6 Κατά το παράρτημα ΙΙα, στοιχείο ΙΖ, του κανονισμού 1408/71, οι παροχές οι οποίες χορηγούνται στις Κάτω Χώρες βάσει του Wajong χαρακτηρίζονται ως ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα.

7 Το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, για την εφαρμογή των διατάξεων της Συνθήκης ΕΚ που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων, έχει ως εξής:

«1. Ο εργαζόμενος υπήκοος ενός κράτους μέλους δεν δύναται στην επικράτεια των άλλων κρατών μελών, να έχει, λόγω της ιθαγενείας του, διαφορετική μεταχείριση από τους ημεδαπούς εργαζομένους, ως προς τους όρους απασχολήσεως και εργασίας, ιδίως όσον αφορά την αμοιβή, την απόλυση, την επαγγελματική επανένταξη ή την επαναπασχόληση αν έχει καταστεί άνεργος.

2. Απολαύει των ιδίων κοινωνικών και φορολογικών πλεονεκτημάτων με τους ημεδαπούς εργαζομένους.

[...]»

Η εθνική νομοθεσία

8 Ο νόμος περί ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία της, 18ης Φεβρουαρίου 1966 (Wet op de arbeidsongeschiktheidsverzerkering, *Stb.* 1966, αριθ. 84, στο εξής: WAO), ασφαλίζει τους μισθωτούς κατά του κινδύνου απώλειας μισθού λόγω ανικανότητας προς εργασία. Η ασφάλιση αυτή χρηματοδοτείται από τις υποχρεωτικές εισφορές των εργοδοτών κατ' αναλογία του μισθού που καταβάλλουν στους υπαλλήλους τους. Για να τύχει παροχής βάσει του WAO, ο μισθωτός πρέπει να είναι ασφαλισμένος κατά τον χρόνο επελεύσεως της ανικανότητας προς εργασία.

9 Μέχρι το 1998, ο νόμος περί γενικής ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία (Algemene Arbeidsongeschiktheidswet), της 11ης Δεκεμβρίου 1975 (*Stb.* 1975, αριθ. 674, στο εξής: AAW), προέβλεπε υποχρεωτική γενική ασφάλιση καλύπτουσα το σύνολο του πληθυσμού έναντι των οικονομικών συνεπειών μιας μακράς διάρκειας ανικανότητας προς εργασία.

10 Ο AAW αντικαταστάθηκε, αφενός, από τον νομό περί ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία των ελεύθερων επαγγελματιών (Wet arbeidsongeschiktheids-verzekering zelfstandigen), της 24ης Απριλίου 1997 (*Stb.* 1997, αριθ. 176), ο οποίος αφορά τους ελεύθερους επαγγελματίες και, αφετέρου, από τον Wajong, σκοπός του οποίου είναι η προστασία των νεαρών ατόμων με ειδικές ανάγκες από τις οικονομικές συνέπειες μιας μακράς διάρκειας ανικανότητας προς εργασία.

11 Ο Wajong προβλέπει την καταβολή ελάχιστης παροχής για τα νεαρά άτομα που είναι, μερικώς ή ολικώς, ανίκανα προς εργασία επί μακρό χρόνο πριν από την είσοδό τους στην αγορά εργασίας. Ως νεαρά άτομα με ειδικές ανάγκες νοούνται οι κάτοικοι ημεδαπής οι οποίοι κατά τη συμπλήρωση του 17ου έτους της ηλικίας τους ήταν ήδη ανίκανοι προς εργασία ή οι οποίοι, σε περίπτωση που κατέστησαν ανίκανοι προς εργασία μεταγενέστερα, είχαν σπουδάσει για έξι τουλάχιστον μήνες κατά τη διάρκεια του έτους που προηγήθηκε της ημερομηνίας επελεύσεως της ανικανότητας προς εργασία. Η παροχή χορηγείται μετά τη συμπλήρωση του 18ου έτους της ηλικίας.

12 Το ύψος της παροχής που χορηγείται βάσει του Wajong εξαρτάται από το ποσοστό ανικανότητας προς εργασία —το οποίο δεν μπορεί να είναι μικρότερο του 25 %— και ανέρχεται στο 70 % του κατά νόμο κατώτατου μισθού σε περίπτωση ολικής ανικανότητας προς εργασία. Το δικαίωμα στην παροχή αυτή δεν εξαρτάται ούτε από την καταβολή ασφαλίστρου ή εισφοράς ούτε από την ύπαρξη ή την έλλειψη ιδίων πόρων. Εντούτοις, το ύψος της παροχής αυτής μπορεί να μειωθεί οσάκις ο δικαιούχος πραγματοποιεί εισοδήματα από εργασία ή σε περίπτωση σωρεύσεώς της με άλλες παροχές χορηγούμενες λόγω ανικανότητας προς εργασία.

13 Η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή καταβάλλεται από το Arbeidsongeschiktheidsfonds jonggehandicapten (Ταμείο υπέρ ανίκανων προς εργασία νεαρών ατόμων με ειδικές ανάγκες) και χρηματοδοτείται από το Δημόσιο Ταμείο [άρθρο 64, στοιχείο α΄, του Wajong].

14 Αντιθέτως προς τον AAW, ο οποίος δεν προέβλεπε συναφώς κανέναν περιορισμό, η παροχή που χορηγείται βάσει του Wajong δεν καταβάλλεται οσάκις ο δικαιούχος δεν κατοικεί στις Κάτω Χώρες. Πράγματι, το άρθρο 17, παράγραφος 1, του Wajong ορίζει ότι «το δικαίωμα στην παροχή λόγω ανικανότητας προς εργασία χάνεται [...] την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται αυτού κατά τον οποίο το νεαρό άτομο με ειδικές ανάγκες μετέφερε την κατοικία του εκτός Κάτω Χωρών».

15 Εντούτοις, επιτρέπεται παρέκκλιση από τη διάταξη αυτή οσάκις η απώλεια του δικαιώματος στην εν λόγω παροχή συνεπάγεται «κατάφωρη αδικία» (άρθρο 17, παράγραφος 7, του Wajong).

16 Με την από 29 Απριλίου 2003 απόφασή του, το UWV διευκρίνισε ότι συντρέχει περίπτωση «κατάφωρης αδικίας» όταν η μεταφορά της κατοικίας του νεαρού ατόμου με ειδικές ανάγκες εκτός κάτω Χωρών δικαιολογείται από επιτακτικούς λόγους και όταν υφίσταται σοβαρή πιθανότητα να πληγεί σημαντικά από τη διακοπή της χορηγήσεως της παροχής αυτής. Ως επιτακτικοί λόγοι νοούνται, μεταξύ άλλων, η υποβολή σε θεραπευτική αγωγή ορισμένης διάρκειας, η αποδοχή εργασίας παρέχουσας προοπτική επανεντάξεως ή η ανάγκη του νεαρού ατόμου με ειδικές ανάγκες να ακολουθήσει πρόσωπα από τα οποία εξαρτάται, σε περίπτωση που αυτά αναγκάζονται να μεταφέρουν την κατοικία τους εκτός Κάτω Χωρών.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

17 Ο D. P. W. Hendrix γεννήθηκε στις 26 Σεπτεμβρίου 1975 και έχει την ολλανδική ιθαγένεια. Πάσχει από ελαφρά διανοητική αναπηρία. Από 26ης Σεπτεμβρίου 1993,

χορηγείται σε αυτόν παροχή βάσει του AAW, η οποία μετατράπηκε την 1η Ιανουαρίου 1998 σε παροχή βάσει του Wajong. Ο D. P. W. Hendrix θεωρείται ανίκανος προς εργασία σε ποσοστό από 80 % έως 100 % διότι δεν υφίσταται στην ελεύθερη αγορά εργασίας επαρκής αριθμός θέσεων απασχολήσεως κατάλληλων, από αντικειμενικής απόψεως, για τις δυνάμεις και τις ικανότητές του.

18 Από 1ης Φεβρουαρίου 1994, ο D. P. W. Hendrix άρχισε να απασχολείται σε ειδικώς προσαρμοσμένη θέση εργασίας, στην υπηρεσία μισθοδοσίας της Formido Bouwmarkt στο Μάαστριχτ (Κάτω Χώρες). Ο D. P. W. Hendrix αμειβόταν μεν για την εργασία του, πλην όμως εισέπραττε και τη χορηγούμενη βάσει του Wajong παροχή, της οποίας το ύψος μειώθηκε λαμβανομένου υπόψη του μισθού του. Ουδέποτε άσκησε επαγγελματική δραστηριότητα εκτός Κάτω Χωρών.

19 Την 1η Ιουνίου 1999, και ενώ συνέχιζε να εργάζεται στις Κάτω Χώρες, ο D. P. W. Hendrix μετακόμισε στο Βέλγιο. Για τον λόγο αυτό, το UWV αποφάσισε, στις 28 Ιουνίου 1999, να διακόψει από 1ης Ιουλίου 1999 την καταβολή της παροχής που εχορηγείτο στον D. P. W. Hendrix βάσει του Wajong, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 17, παράγραφος 1, initio και στοιχείο γ', του νόμου αυτού, το οποίο προβλέπει ότι το δικαίωμα στην εν λόγω παροχή χάνεται την πρώτη ημέρα του μήνα που έπεται αυτού κατά τον οποίο το νεαρό άτομο με ειδικές ανάγκες μετέφερε την κατοικία του εκτός Κάτω Χωρών.

20 Με την από 17 Σεπτεμβρίου 1999 απόφασή του, το UWV απέρριψε την ένσταση που άσκησε ο D. P. W. Hendrix κατά της αποφάσεως της 28ης Ιουνίου 1999 ως αβάσιμη.

21 Με την από 16 Μαρτίου 2001 απόφασή του, το Rechtbank Amsterdam απέρριψε την προσφυγή που άσκησε ο D. P. W. Hendrix κατά της αποφάσεως της 17ης Σεπτεμβρίου 1999 ως αβάσιμη. Ο D. P. W. Hendrix άσκησε έφεση κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του Centrale Raad van Beroep.

22 Το Centrale Raad van Beroep, κρίνοντας ότι η ερμηνεία του κοινοτικού δικαίου είναι αναγκαία για την επίλυση της διαφοράς, αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Πρέπει η παροχή που χορηγείται βάσει του Wajong, η οποία μνημονεύεται στο παράρτημα ΙΙα του κανονισμού 1408/71, να θεωρηθεί ως ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού αυτού, οπότε σε πρόσωπα όπως ο εφεσείων της κύριας δίκης να πρέπει να εφαρμόζεται αποκλειστικώς η θεσπισθείσα με το άρθρο 10α του κανονισμού 1408/71 συντονιστική ρύθμιση; Έχει σημασία για την απάντηση που πρέπει να δοθεί στο ερώτημα αυτό το γεγονός ότι εχορηγείτο αρχικώς στον ενδιαφερόμενο η παροχή AAW για άτομα με ειδικές ανάγκες, η οποία από 1ης Ιανουαρίου 1998 μετατράπηκε, βάσει νόμου, αυτοδικαίως σε παροχή βάσει του Wajong;

2) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο ερώτημα, μπορεί ένας εργαζόμενος να αντιτάξει στο κράτος μέλος της ιθαγένειάς του το άρθρο 39 ΕΚ, ειδικότερη εφαρμογή του οποίου συνιστά το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, όταν έχει εργασθεί μόνο σε αυτό το κράτος μέλος, πλην όμως κατοικεί σε άλλο;

3) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα, πρέπει το άρθρο 39 ΕΚ, ειδικότερη εφαρμογή του οποίου συνιστά το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι συνάδει πάντοτε με αυτό διάταξη εθνικής νομοθεσίας που εξαρτά τη χορήγηση ή τη συνέχιση της χορηγήσεως μιας παροχής από την προϋπόθεση ότι ο ενδιαφερόμενος κατοικεί στο έδαφος του κράτους μέλους στο οποίο εφαρμόζεται η εν λόγω νομοθετική διάταξη, όταν αυτή προβλέπει μια ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού 1408/71 και μνημονεύεται στο παράρτημα ΙΙα του κανονισμού αυτού;

4) Σε περίπτωση καταφατικής απαντήσεως στο πρώτο και στο δεύτερο ερώτημα και αρνητικής απαντήσεως στο τρίτο ερώτημα, πρέπει το κοινοτικό δίκαιο (περιλαμβανομένων των άρθρων 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 και 39 ΕΚ, καθώς και των άρθρων 12 ΕΚ και 18 ΕΚ) να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι τα χαρακτηριστικά του Wajong μπορούν να συνιστούν επαρκή δικαιολογία για να αντιταχθεί η προϋπόθεση του τόπου κατοικίας σε πολίτη της Ένωσης, ο οποίος δεσμεύεται με σχέση εξαρτημένης εργασίας στις Κάτω Χώρες και μόνον και, ως εκ τούτου, υπόκειται αποκλειστικώς στην ολλανδική νομοθεσία;»

Επί των προδικαστικών ερωτημάτων

Επί του πρώτου ερωτήματος

23 Με το πρώτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινισθεί αν η χορηγούμενη βάσει του Wajong παροχή συνιστά ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, υποκείμενη στις συνδυασμένες διατάξεις των άρθρων 4, παράγραφος 2α, και 10α του κανονισμού 1408/71, οπότε η καταβολή της μπορεί νομίμως να εξαρτάται από προϋπόθεση κατοικίας. Το αιτούν δικαστήριο διερωτάται επίσης κατά πόσον πρέπει να ληφθεί υπόψη η προηγούμενη κατάσταση του εφεσείοντος της κύριας δίκης.

Οι υποβληθείσες στο Δικαστήριο παρατηρήσεις

24 Ο εφεσείων της κύριας δίκης ισχυρίζεται, πρώτον, ότι μόνον οι παροχές που δεν εμπίπτουν στις νομοθεσίες στις οποίες αναφέρεται το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71 μπορούν να θεωρηθούν ως ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα.

25 Δεύτερον, υποστηρίζει ότι παροχή η οποία χορηγείται προς κάλυψη ορισμένης ανάγκης συνιστά ειδική παροχή. Ειδικότερα, προβάλλει τον ισχυρισμό ότι σκοπός της προβλεπόμενης από τον Wajong παροχής είναι να αντισταθμίσει τη μείωση των εισοδημάτων που προκύπτει από την επέλευση ενός εκ των κινδύνων στους οποίους αναφέρεται το άρθρο 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 1408/71.

26 Ο εφεσείων της κύριας δίκης προσθέτει ότι η εν λόγω παροχή αντικατέστησε άλλη παροχή η οποία καταβαλλόταν βάσει του AAW και μπορούσε να εισπραχθεί και εκτός ημεδαπής. Εξ αυτού συνάγει το συμπέρασμα ότι δύναται να επικαλεσθεί τις μεταβατικές διατάξεις του άρθρου 2 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1247/92 του Συμβουλίου, της 30ής Απριλίου 1992, για την τροποποίηση του κανονισμού 1408/71 (ΕΕ L 136, σ. 1) και ισχυρίζεται, ως εκ τούτου, ότι η επίμαχη παροχή μπορεί να χορηγηθεί στον δικαιούχο ακόμη και αν κατοικεί εκτός ημεδαπής.

27 Το εφεσίβλητο της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή συνιστά ειδική παροχή στο μέτρο που, αντικαθιστώντας μιαν άλλη παροχή, δεν αντισταθμίζει την καθαυτή απώλεια εισοδήματος (στην περίπτωση αυτή θα επρόκειτο για παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως), αλλά την τεκμαιρόμενη απώλεια εισοδήματος, καθόσον τα νεαρά άτομα με ειδικές ανάγκες δεν εξομοιώνονται προς τους εργαζομένους.

28 Η Ολλανδική Κυβέρνηση θεωρεί ότι η επίμαχη παροχή αντικαθιστά πράγματι μια παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως και προορίζεται για τα πρόσωπα εκείνα που δεν πληρούν τις προϋποθέσεις ασφαλίσεως για να τους χορηγηθεί η συνήθης παροχή λόγω ανικανότητας προς εργασία.

29 Η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων ισχυρίζεται ότι η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή έχει μικτό χαρακτήρα, καθόσον προσιδιάζει ταυτοχρόνως τόσο στην κοινωνική ασφάλιση όσο και στην κοινωνική πρόνοια.

30 Ειδικότερα, η επίμαχη παροχή πρέπει να χαρακτηρισθεί ως ειδική διότι, καίτοι καλύπτει τον ίδιο κίνδυνο με μια παροχή κοινωνικής ασφαλίσεως, εντούτοις αφορά πρόσωπα τα οποία, καθόσον δεν έχουν επαγγελματική εμπειρία, ουδέποτε ασφαλίσθηκαν κατ' εφαρμογήν του WAO ή του νόμου περί ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία των ελεύθερων επαγγελματιών, της 24ης Απριλίου 1997, και στερούνταν, άλλωστε, της δυνατότητας αυτής.

31 Τέλος, το εφεσίβλητο της κύριας δίκης, η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή υποστηρίζουν ότι είναι άνευ σημασίας το γεγονός ότι ο D. P. W. Hendrix εισέπραττε βάσει άλλης διατάξεως παρόμοια παροχή, πριν από την αντικατάστασή της με την παροχή που προβλέπει ο Wajong.

32 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου θεωρεί ότι για να μπορεί να χαρακτηρισθεί η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή ως ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα πρέπει να πληροί τις ουσιαστικές εκείνες προϋποθέσεις που της προσδίδουν τόσο ειδικό όσο και μη ανταποδοτικό χαρακτήρα και, παράλληλα, να περιλαμβάνεται στον κατάλογο του παραρτήματος ΙΙα του κανονισμού 1408/71.

33 Όσον αφορά τον μη ανταποδοτικό χαρακτήρα, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου ισχυρίζεται ότι η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή πληροί αυτή την προϋπόθεση, καθόσον χρηματοδοτείται από το Δημόσιο Ταμείο.

34 Όσον αφορά το δεύτερο σκέλος του ερωτήματος, κατά την Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου δεν ασκεί ουδεμία επιρροή το ότι ο εφεσείων της κύριας δίκης εισέπραττε αρχικώς μια παροχή που ήταν εν μέρει διαφορετική και εν μέρει όμοια με την επίμαχη εν προκειμένω, καθόσον το γεγονός αυτό δεν επηρεάζει την ουσία του υποβληθέντος από το αιτούν δικαστήριο ερωτήματος.

Απάντηση του Δικαστηρίου

— Επί του πρώτου σκέλους του ερωτήματος

35 Με την απόφαση της 6ης Ιουλίου 2006, C-154/05, Kersbergen-Lap και Dams-Schipper (Συλλογή 2006, σ. I-6249), το Δικαστήριο έκρινε ότι η χορηγούμενη βάσει του Wajong παροχή πρέπει να θεωρείται ως ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού 1408/71.

— Επί του δεύτερου σκέλους του ερωτήματος

36 Με την προαναφερθείσα απόφαση Kersbergen-Lap και Dams-Schipper (σκέψη 43), το Δικαστήριο έκρινε ότι πρόσωπα όπως ο εφεσείων της κύριας δίκης δεν μπορούν να επικαλεσθούν δικαίωμα διατηρήσεως των πλεονεκτημάτων των οποίων ετύγχαναν βάσει του AAW πριν από τη θέσπιση του Wajong. Οι έννομες συνέπειες (περί της δυνατότητας χορηγήσεως της προβλεπόμενης από τον Wajong παροχής και εκτός ημεδαπής) της μεταφοράς της κατοικίας εκτός της επικρατείας των Κάτω Χωρών πρέπει, ως εκ τούτου, να εξεταστούν βάσει των κανόνων που ίσχυαν κατά τον χρόνο της μεταφοράς της κατοικίας, ήτοι βάσει των νέων διατάξεων.

37 Επιπλέον, όσον αφορά το επιχείρημα του εφεσείοντος της κύριας δίκης που στηρίζεται στο άρθρο 2 του κανονισμού 1247/92, καίτοι τα πρόσωπα τα οποία ετύγχαναν της παροχής βάσει του AAW ή πληρούσαν τις προϋποθέσεις χορηγήσεώς της πριν την ημερομηνία ενάρξεως της ισχύος του εν λόγω κανονισμού, ήτοι την 1η Ιουνίου 1992, μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 2 του κανονισμού αυτού, να συνεχίσουν να επικαλούνται την αρχή της άρσεως της ρήτρας κατοικίας του άρθρου 10 του κανονισμού 1408/71, εντούτοις η κατάσταση των προσώπων, όπως ο εφεσείων της κύριας δίκης, που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις το πρώτον μετά την ημερομηνία αυτή ρυθμίζεται από το άρθρο 10α του κανονισμού 1408/71 (βλ., υπ' αυτή την έννοια, απόφαση της 11ης Ιουνίου 1998, C-297/96, Partridge, Συλλογή 1998, σ. I-3467, σκέψη 39).

38 Κατόπιν των ανωτέρω, στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι παροχή όπως η χορηγούμενη βάσει του Wajong πρέπει να θεωρείται ως ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού 1408/71, οπότε, αφενός, στα πρόσωπα όπως ο εφεσείων της κύριας δίκης πρέπει να εφαρμόζεται αποκλειστικώς και μόνον η συντονιστική ρύθμιση του άρθρου 10α του εν λόγω κανονισμού και, αφετέρου, η παροχή αυτή μπορεί νομίμως να καταβάλλεται κατ' αποκλειστικότητα στους κατοικούντες εντός του εδάφους του κράτους μέλους που την χορηγεί. Το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος εισέπραττε κατά το παρελθόν παροχή για νεαρά άτομα με ειδικές ανάγκες η οποία μπορούσε να χορηγηθεί και εκτός ημεδαπής δεν ασκεί επιρροή στην εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων.

Επί του δεύτερου και του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

39 Με το δεύτερο και το τρίτο του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί, κατ' ουσίαν, να διευκρινισθεί αν ο εφεσείων της κύριας δίκης μπορεί να επικαλεσθεί το άρθρο 39 ΕΚ, ειδικότερη εφαρμογή του οποίου αποτελεί το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68 και, εφόσον δοθεί καταφατική απάντηση, αν οι διατάξεις αυτές απαγορεύουν, σε μια περίπτωση όπως η επίμαχη εν προκειμένω, στις αρμόδιες αρχές να διακόψουν την καταβολή της χορηγούμενης βάσει του Wajong παροχής με το αιτιολογικό ότι ο ενδιαφερόμενος εγκατέλειψε τις Κάτω Χώρες.

Οι υποβληθείσες στο Δικαστήριο παρατηρήσεις

40 Ο εφεσείων της κύριας δίκης υποστηρίζει ότι πρέπει να αντιμετωπισθεί ως εργαζόμενος που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας κατά την έννοια του κοινοτικού δικαίου. Στηρίζεται, ιδίως, στην υπόθεση Terhoeve, C-18/95 (απόφαση της 26ης Ιανουαρίου 1999, Συλλογή 1999, σ. I-345), στην οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι κάθε κοινοτικός υπήκοος ο οποίος κάνει χρήση του δικαιώματος της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και ασκεί επαγγελματική δραστηριότητα σε άλλο κράτος μέλος εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του κανονισμού 1612/68, ανεξαρτήτως του τόπου κατοικίας του και της ιθαγένειάς του.

Υπογραμμίζει, επίσης, ότι στην υπόθεση Meints, C-57/96 (απόφαση της 27ης Νοεμβρίου 1997, Συλλογή 1997, σ. I-6689), το Δικαστήριο αποφάνθηκε ότι ο κανονισμός 1612/68 απαγορεύει να εξαρτάται η χορήγηση κοινωνικού πλεονεκτήματος από την προϋπόθεση ότι ο δικαιούχος πρέπει να κατοικεί στο έδαφος του κράτους μέλους που οφείλει να καταβάλλει την οικεία παροχή.

41 Το εφεσίβλητο της κύριας δίκης παραδέχεται ότι είναι δυνατόν ο ιδιώτης να επικαλεστεί το άρθρο 39 ΕΚ και έναντι του κράτους μέλους της ιθαγένειάς του, εφόσον έχει ασκήσει τα δικαιώματά του ελεύθερης κυκλοφορίας (βλ., ιδίως, προαναφερθείσα απόφαση Terhoeve, σκέψεις 27 και 28). Εντούτοις, ισχυρίζεται ότι τα δικαιώματα αυτά ασκούνται οσάκις σκοπός της μεταφοράς της κατοικίας σε άλλο κράτος μέλος είναι η άσκηση ή η συνέχιση της ασκήσεως οικονομικής δραστηριότητας ή, τουλάχιστον, οσάκις υφίσταται σύνδεσμος με επαγγελματική δραστηριότητα, μέλλουσα ή μη.

42 Τούτο δεν συμβαίνει στην προκειμένη περίπτωση. Ο D. P. W. Hendrix εγκατέλειψε μεν το κράτος της καταγωγής του, πλην όμως για να κατοικήσει απλώς σε άλλο κράτος μέλος και όχι για να ασκήσει σε αυτό επαγγελματική δραστηριότητα. Δεδομένου ότι ουδέποτε εργάσθηκε εκτός των Κάτω Χωρών, ο D. P. W. Hendrix δεν έχει ασκήσει το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας. Κατά το εφεσίβλητο της κύριας δίκης, πρέπει να εφαρμοσθεί αναλογικώς, στο πλαίσιο του άρθρου 39 ΕΚ, το σκεπτικό της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 26ης Ιανουαρίου 1993, C-112/91, Werner (Συλλογή 1993, σ. I-429) σχετικά με την ελευθερία εγκαταστάσεως. Ειδικότερα, με την απόφαση αυτή το Δικαστήριο έκρινε ότι αν ο ενδιαφερόμενος κατοικεί απλώς σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της καταγωγής του, χωρίς όμως να έχει εγκατασταθεί σε αυτό, δεν συντρέχει επαρκές στοιχείο αλλοδαπότητας για να μπορεί να επικαλεσθεί το άρθρο 43 ΕΚ.

43 Η Ολλανδική Κυβέρνηση και η Επιτροπή προβάλλουν, κατ' ουσίαν, τα ίδια επιχειρήματα με το εφεσίβλητο της κύριας δίκης.

44 Η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου τονίζει, επίσης, ότι η προαναφερθείσα απόφαση Terhoeve δεν έχει εφαρμογή στην υπόθεση της κύριας δίκης. Υποστηρίζει ότι ο D. P. W. Hendrix δεν μπορεί να θεωρηθεί ως εργαζόμενος που άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας και επικαλείται ιδίως, εκτός από την προαναφερθείσα απόφαση Werner, τα σημεία 93 έως 97 των προτάσεων του

γενικού εισαγγελέα Jacobs στην υπόθεση Hoever και Zachow, C-245/94 και C-312/94 (απόφαση της 10ης Οκτωβρίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-4895). Κατά τον γενικό εισαγγελέα, ο κανονισμός 1612/68 έχει εφαρμογή αποκλειστικώς και μόνο στα πρόσωπα που εργάζονται σε κράτος μέλος διαφορετικό από εκείνο της ιθαγένειάς τους. Συνεπώς, λαμβανομένης υπόψη της καταστάσεώς του, ο D. P. W. Hendrix δεν πρέπει να αντιμετωπισθεί ως εργαζόμενος ο οποίος, λόγω του ότι άσκησε το δικαίωμά του ελεύθερης κυκλοφορίας, εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων του κανονισμού 1612/68.

Απάντηση του Δικαστηρίου

45 Στην υπόθεση της κύριας δίκης, ο D. P. W. Hendrix εργαζόταν από 1ης Φεβρουαρίου 1994 σε κατάστημα εργαλείων και υλικών για μαστορέματα στις Κάτω Χώρες. Την 1η Ιουνίου 1999, ο D. P. W. Hendrix μετακόμισε στο Βέλγιο, πλην όμως συνέχισε να εργάζεται στις Κάτω Χώρες, αρχικώς μάλιστα στο ίδιο κατάστημα όπου εισέπραττε αμοιβή χαμηλότερη του κατώτατου κατά νόμο μισθού. Η αμοιβή αυτή συμπληρωνόταν με την παροχή Wajong. Αφού το UWV αποφάσισε, στις 28 Ιουνίου 1999, να αναστείλει τη χορήγηση της παροχής Wajong από 1ης Ιουλίου 1999 και ο εργοδότης απέρριψε αίτημά του περί αυξήσεως της αμοιβής του, η σχέση εργασίας λύθηκε. Εντούτοις, ο D. P. W. Hendrix προσελήφθη, από 5ης Ιουλίου 1999, από άλλο ομοειδές κατάστημα με τον κατώτατο κατά νόμο μισθό. Το 2001, ο D. P. W. Hendrix εγκαταστάθηκε εκ νέου στις Κάτω Χώρες.

46 Συνεπώς, από το ιστορικό της διαφοράς της κύριας δίκης προκύπτει ότι πρόκειται εν προκειμένω για πρόσωπο που, ενώ εργαζόταν ως μισθωτός στο κράτος μέλος της καταγωγής του, μετέφερε την κατοικία του σε άλλο κράτος μέλος, ακολούθως δε εξηύρε άλλη μισθωτή δραστηριότητα στο κράτος μέλος της καταγωγής του. Το γεγονός ότι ο D. P. W. Hendrix, αφού μετέφερε την κατοικία του στο Βέλγιο, συνέχισε να εργάζεται στις Κάτω Χώρες και, ακολούθως, προσελήφθη από άλλο εργοδότη στο ίδιο κράτος μέλος του προσδίδει την ιδιότητα του διακινούμενου εργαζομένου και συνεπάγεται ότι, καθ' όλη τη διάρκεια της κρίσιμης για τη διαφορά της κύριας δίκης χρονικής περιόδου, ήτοι από τον Ιούνιο του 1999 έως το 2001, ενέπιπτε στο πεδίο εφαρμογής του κοινοτικού δικαίου και, ειδικότερα, των διατάξεων εκείνων που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (αποφάσεις της 21ης Φεβρουαρίου 2006, C-152/03, Ritter-Coulais, Συλλογή 2006, σ. I-1711, σκέψεις 31 και 32, και της 18ης Ιουλίου 2007, C-212/05, Hartmann, Συλλογή 2007, σ. I-6303, σκέψη 17).

47 Κατά το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68, οι διακινούμενοι εργαζόμενοι πρέπει να τυγχάνουν των ίδιων κοινωνικών πλεονεκτημάτων που παρέχονται στους ημεδαπούς εργαζομένους. Κατά πάγια νομολογία, ως διακινούμενοι εργαζόμενοι, κατά την έννοια της διατάξεως αυτής, νοούνται και οι μεθοριακοί εργαζόμενοι οι οποίοι μπορούν να την επικαλούνται κατά τον ίδιο τρόπο όπως όλοι οι λοιποί εργαζόμενοι τους οποίους αφορά το εν λόγω άρθρο (βλ., υπ' αυτή την έννοια, προαναφερθείσα απόφαση Meints, σκέψη 50, απόφαση της 8ης Ιουνίου 1999, C-337/97, Meeusen, Συλλογή 1999, σ. I-3289, σκέψη 21, και προαναφερθείσα απόφαση Hartmann, σκέψη 24).

48 Όσον αφορά την έννοια «κοινωνικό πλεονέκτημα», στην οποία αναφέρεται το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68, καλύπτει όλα τα πλεονεκτήματα τα οποία, ανεξαρτήτως του αν συνδέονται με σύμβαση εργασίας, αναγνωρίζονται γενικά στους ημεδαπούς εργαζομένους λόγω, κυρίως, της αντικειμενικής ιδιότητάς τους ως εργαζομένων ή λόγω του ότι έχουν απλώς τη συνήθη διαμονή τους στο εθνικό έδαφος, η δε χορήγησή τους και στους διακινούμενους εργαζομένους δύναται, συνεπώς, να διευκολύνει την κινητικότητά τους στο εσωτερικό της Κοινότητας (αποφάσεις της 27ης Μαρτίου 1985, 249/83, Hoeckx, Συλλογή 1985, σ. 973, σκέψη 20, και της 12ης Μαΐου 1998, C-85/96, Martínez Sala, Συλλογή 1998, σ. I-2691, σκέψη 25).

49 Η χορηγούμενη βάσει του Wajong παροχή συνιστά πλεονέκτημα που αναγνωρίζεται στους εργαζομένους, οι οποίοι δεν είναι σε θέση, λόγω είτε ασθενείας είτε αναπηρίας, να αποκομίσουν από την εργασία τους τα ίδια οικονομικά οφέλη με εκείνα που αποκομίζει, υπό κανονικές συνθήκες, ο υγιής εργαζόμενος του ιδίου βαθμού εξειδικεύσεως και επαγγελματικής πείρας. Επομένως, όπως εκτιμά το αιτούν δικαστήριο, η επίμαχη παροχή συνιστά κοινωνικό πλεονέκτημα κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68.

50 Πάντως, το Δικαστήριο έχει αποφανθεί ότι ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να εξαρτά τη χορήγηση κοινωνικού πλεονεκτήματος κατά την έννοια του άρθρου 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 από την προϋπόθεση ότι οι δικαιούχοι του έχουν την κατοικία τους στο έδαφός του (προαναφερθείσες αποφάσεις Meints, σκέψη 51, και Meeusen, σκέψη 21).

51 Είναι αληθές τόσο ότι η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή εμπίπτει στις ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα κατά την έννοια των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 4, παράγραφος 2α, και 10α του κανονισμού 1408/71 και, ως τέτοια, μπορεί νομίμως να καταβάλλεται κατ' αποκλειστικότητα στους κατοικούντες εντός του εδάφους του κράτους μέλους του οποίου η νομοθεσία προβλέπει τη χορήγησή της όσο και ότι το άρθρο 42, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 ορίζει ότι ο εν λόγω κανονισμός «δεν θίγει τις διατάξεις που εθεσπίσθησαν συμφώνως προς το άρθρο 51 της Συνθήκης (νυν άρθρο 42 ΕΚ)», όπως είναι, εν πάση περιπτώσει, οι διατάξεις συντονιστικού κανονισμού, εν προκειμένω δε του κανονισμού 1408/71.

52 Εντούτοις, κατά πάγια νομολογία του Δικαστηρίου, οι διατάξεις του κανονισμού 1408/71 πρέπει, καθόσον έχουν θεσπισθεί κατ' εφαρμογήν του άρθρου 42 ΕΚ, να ερμηνεύονται βάσει του σκοπού που επιδιώκει το άρθρο αυτό, ο οποίος συνίσταται στην επίτευξη μιας όσο το δυνατό πληρέστερης εφαρμογής της ελεύθερης κυκλοφορίας των διακινούμενων εργαζομένων (απόφαση της 8ης Μαρτίου 2001, C-215/99, Jauch, Συλλογή 2001, σ. I-1901, σκέψη 20).

53 Συναφώς, το άρθρο 7, παράγραφος 2, του κανονισμού 1612/68 αποτελεί ειδικότερη έκφραση, στον συγκεκριμένο τομέα της χορηγήσεως κοινωνικών πλεονεκτημάτων, του κανόνα της ίσης μεταχειρίσεως που καθιερώνει η διάταξη του άρθρου 39, παράγραφος 2, ΕΚ και πρέπει να ερμηνεύεται κατά τον ίδιο τρόπο με τη διάταξη αυτή (βλ. απόφαση της 23ης Φεβρουαρίου 2006, C-205/04, Επιτροπή κατά Ισπανίας, μη δημοσιευθείσα στη Συλλογή — Συλλογή 2006, σ. I-31*, σκέψη 15).

54 Επομένως, η σχετική με τον τόπο κατοικίας προϋπόθεση χορηγήσεως της προβλεπόμενης από τον Wajong παροχής μπορεί να αντιταχθεί σε πρόσωπο όπως ο D. P. W. Hendrix μόνον εφόσον δικαιολογείται αντικειμενικώς και είναι ανάλογη προς τον επιδιωκόμενο σκοπό.

55 Πάντως, όπως τόνισε το Δικαστήριο με τη σκέψη 33 της προαναφερθείσας αποφάσεως Kersbergen-Lap και Dams-Schipper, η χορηγούμενη βάσει του Wajong παροχή συνδέεται στενά με το κοινωνικοοικονομικό πλαίσιο του οικείου κράτους

μέλους, καθόσον αποτελεί συνάρτηση του κατώτατου κατά νόμο μισθού και του βιοτικού επιπέδου στις Κάτω Χώρες. Επιπλέον, η παροχή αυτή συνιστά ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια των συνδυασμένων διατάξεων των άρθρων 4, παράγραφος 2α, και 10α του κανονισμού 1408/71, η οποία, ως τέτοια, χορηγείται στα εμπίπτοντα στο πεδίο εφαρμογής του εν λόγω κανονισμού πρόσωπα μόνον εντός του εδάφους του κράτους μέλους όπου κατοικούν και σύμφωνα με τη νομοθεσία του. Επομένως, αυτή καθεαυτή η προϋπόθεση του τόπου κατοικίας, την οποία προβλέπει η εθνική νομοθεσία, δικαιολογείται αντικειμενικώς.

56 Επιπλέον, η εφαρμογή της προϋποθέσεως αυτής πρέπει να μη θίγει τα δικαιώματα που αντλεί από την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων πρόσωπο ευρισκόμενο στην κατάσταση του D. P. W. Hendrix κατά τρόπον που να βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού που επιδιώκει η εθνική νομοθετική διάταξη.

57 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η εθνική νομοθεσία, όπως επισημάνθηκε με την ανωτέρω σκέψη 15, ορίζει ότι επιτρέπεται παρέκκλιση από την προϋπόθεση του τόπου κατοικίας οσάκις η εφαρμογή της συνεπάγεται «κατάφωρη αδικία». Κατά πάγια νομολογία, στα εθνικά δικαστήρια εναπόκειται να ερμηνεύουν, στο μέτρο του δυνατού, το εθνικό δίκαιο κατά τρόπο σύμφωνο προς τις απαιτήσεις του κοινοτικού δικαίου (αποφάσεις της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-106/89, Marleasing, Συλλογή 1990, σ. I-4135, σκέψη 8, και της 5ης Οκτωβρίου 2004, C-397/01 έως C-403/01, Pfeiffer κ.λπ., Συλλογή 2004, σ. I-8835, σκέψη 113). Συνεπώς, το αιτούν δικαστήριο οφείλει, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, να διασφαλίσει ότι η προϋπόθεση κατά την οποία ο ενδιαφερόμενος πρέπει να έχει την κατοικία του εντός της εθνικής επικράτειας δεν συνεπάγεται κατάφωρη αδικία, λαμβανομένου υπόψη ότι ο D. P. W. Hendrix έχει ασκήσει το δικαίωμα της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων και έχει διατηρήσει τους οικονομικούς και κοινωνικούς δεσμούς του με τις Κάτω Χώρες.

58 Κατόπιν των ανωτέρω, στο ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου πρέπει να δοθεί η απάντηση ότι το άρθρο 39 ΕΚ και το άρθρο 7 του κανονισμού 1612/68 πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν απαγορεύουν εθνική νομοθεσία η οποία, κατ' εφαρμογήν των άρθρων 4, παράγραφος 2α, και 10α του κανονισμού 1408/71, προβλέπει ότι ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα που περιλαμβάνεται στο παράρτημα IIα του κανονισμού αυτού χορηγείται μόνο στα πρόσωπα που

κατοικούν εντός του εδάφους του οικείου κράτους μέλους. Εντούτοις, η εφαρμογή αυτής της εθνικής νομοθετικής διατάξεως δεν πρέπει να θίγει τα δικαιώματα προσώπου ευρισκομένου στην κατάσταση του εφεσείοντος της κύριας δίκης κατά τρόπον που να βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού που αυτή επιδιώκει. Το εθνικό δικαστήριο, το οποίο οφείλει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύσει την εθνική νομοθετική διάταξη κατά τρόπο σύμφωνο προς το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να λάβει ιδίως υπόψη ότι ο εργαζόμενος αυτός έχει διατηρήσει όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς δεσμούς του με το κράτος μέλος της καταγωγής του.

Επί του τέταρτου ερωτήματος

59 Με αυτό το ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινισθεί αν ο κανόνας ότι οι ειδικές παροχές μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, όπως η προβλεπόμενη από τον Wajong παροχή, δεν μπορούν να εισπραχθούν εκτός ημεδαπής έρχεται σε αντίθεση, ιδίως, προς τους κανόνες περί της ευρωπαϊκής ιθαγένειας.

60 Όπως επισημάνθηκε στο πλαίσιο της απαντήσεως που δόθηκε στα προηγούμενα ερωτήματα, κοινοτικός υπήκοος ευρισκόμενος στην κατάσταση του D. P. W. Hendrix εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής των διατάξεων της Συνθήκης που αφορούν την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων.

61 Κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 18 ΕΚ, το οποίο καθιερώνει, γενικώς, το δικαίωμα κάθε πολίτη της Ευρωπαϊκής Ένωσης να κυκλοφορεί και να διαμένει ελεύθερα στο έδαφος των κρατών μελών, βρίσκει ειδική έκφραση στο άρθρο 39 ΕΚ όσον αφορά την ελεύθερη κυκλοφορία των εργαζομένων (βλ. αποφάσεις της 26ης Νοεμβρίου 2002, C-100/01, Oteiza Olazabal, Συλλογή 2002, σ. I-10981, σκέψη 26, και της 26ης Απριλίου 2007, C-392/05, Αλεβίζος, Συλλογή 2007, σ. I-3505, σκέψη 66).

62 Συνεπώς, δεδομένου ότι η υπόθεση της κύριας δίκης εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής αυτής της διατάξεως, το Δικαστήριο δεν χρειάζεται να αποφανθεί επί της ερμηνείας του άρθρου 18 ΕΚ (βλ. προαναφερθείσες αποφάσεις Oteiza Olazabal, σκέψη 26, και Αλεβίζος, σκέψη 80) και, ως εκ τούτου, παρέλκει η απάντηση στο τέταρτο ερώτημα.

Επί των δικαστικών εξόδων

63 Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό εναπόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων. Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν όσοι υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, πλην των ως άνω διαδίκων, δεν αποδίδονται.

Για τους λόγους αυτούς, το Δικαστήριο (τμήμα μείζονος συνθέσεως) αποφαίνεται:

1) Παροχή όπως η χορηγούμενη βάσει του νόμου περί ασφαλίσεως κατά της ανικανότητας προς εργασία νεαρών ατόμων με ειδικές ανάγκες (Wet arbeidsongeschiktheidsvoorziening jonggehandicapten), της 24ης Απριλίου 1997, πρέπει να θεωρείται ως ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα, κατά την έννοια του άρθρου 4, παράγραφος 2α, του κανονισμού (ΕΟΚ) 1408/71 του Συμβουλίου, της 14ης Ιουνίου 1971, περί εφαρμογής των συστημάτων κοινωνικής ασφαλίσεως στους μισθωτούς, στους μη μισθωτούς και στα μέλη των οικογενειών τους που διακινούνται εντός της Κοινότητας, όπως τροποποιήθηκε και ενημερώθηκε με τον κανονισμό (ΕΚ) 118/97 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, όπως έχει τροποποιηθεί με τον κανονισμό (ΕΚ) 1223/98 του Συμβουλίου, της 2ας Δεκεμβρίου 1996, οπότε, αφενός, στα πρόσωπα όπως ο εφεσείων της κύριας δίκης πρέπει να εφαρμόζεται αποκλειστικώς και μόνον η συντονιστική ρύθμιση του άρθρου 10α του εν λόγω κανονισμού και, αφετέρου, η παροχή αυτή μπορεί νομίμως να καταβάλλεται κατ' αποκλειστικότητα στους κατοικούντες εντός του εδάφους του κράτους μέλους που την χορηγεί. Το γεγονός ότι ο ενδιαφερόμενος εισέπραττε

κατά το παρελθόν παροχή για νεαρά άτομα με ειδικές ανάγκες η οποία μπορούσε να χορηγηθεί και εκτός ημεδαπής δεν ασκεί επιρροή στην εφαρμογή των εν λόγω διατάξεων.

2) **Τα άρθρα 39 ΕΚ και 7 του κανονισμού (ΕΟΚ) 1612/68 του Συμβουλίου, της 15ης Οκτωβρίου 1968, περί της ελεύθερης κυκλοφορίας των εργαζομένων στο εσωτερικό της Κοινότητας, πρέπει να ερμηνευθούν υπό την έννοια ότι δεν απαγορεύουν εθνική νομοθεσία η οποία, κατ' εφαρμογήν των άρθρων 4, παράγραφος 2α, και 10α του κανονισμού 1408/71, προβλέπει ότι ειδική παροχή μη ανταποδοτικού χαρακτήρα που περιλαμβάνεται στο παράρτημα IIα του κανονισμού αυτού χορηγείται μόνο στα πρόσωπα που κατοικούν εντός του εδάφους του οικείου κράτους μέλους. Εντούτοις, η εφαρμογή αυτής της εθνικής νομοθετικής διατάξεως δεν πρέπει να θίγει τα δικαιώματα προσώπου ευρισκομένου στην κατάσταση του εφεσείοντος της κύριας δίκης κατά τρόπον που να βαίνει πέραν αυτού που είναι αναγκαίο για την επίτευξη του αντικειμενικού σκοπού που αυτή επιδιώκει. Το εθνικό δικαστήριο, το οποίο οφείλει, στο μέτρο του δυνατού, να ερμηνεύσει την εθνική νομοθετική διάταξη κατά τρόπο σύμφωνο προς το κοινοτικό δίκαιο, πρέπει να λάβει ιδίως υπόψη ότι ο εργαζόμενος αυτός έχει διατηρήσει όλους τους οικονομικούς και κοινωνικούς δεσμούς του με το κράτος μέλος της καταγωγής του.**

(υπογραφές)